

EDITORIAL

ODPOVĚDNOST ZA DĚJINY

Dějiny vyšly z módy. Přestali jsme naslouchat minulosti, v níž se akumulovaly zkušenosti, otázky a odpovědi, sláva i bída člověka. Minulost nás rozladňuje a také zdržuje. Spěcháme k lepší budoucnosti, kterou si stavíme podle vlastních plánů, s vyloučením náhody a osudu — o Prozřetelnosti nemluvě. Minulost by chtěla porozumění, vděčnost a pokání. Nač to — my máme jednodušší recept, který vykřikují revolucionáři nejrůznějších odstínů: „Ať zhyne starý podlý svět!“

Adam stvořitel na scéně. Jásá, že se zmocnil času, místo aby se do něho zařadil, a že se zbavil zátěže minulosti. Zatím neví, že se zbavil duchovních vitaminů a že na to může zemřít. Symptomy téhle avitaminózy se už ukazují. Zemský ráj si urychleně měníme na peklo. Kult Nového ničí podstatné hodnoty. Filozofie uvázla na písčíně, ideologická hesla vybuchují a zhasínají, kultura zrcadlí dezintegraci, politika zošklivila úctu k institucím. Šíří se prázdno v myslích a v srdcích.

Došlo ke *ztrátě domova*. Domovem není jen rodina, ale i širší rodina národního společenství. A církve, duchovní rodina, směřující do Nového Jeruzaléma. Zklamání rodiči, politickou realitou a konkrétní církvi jsou lidé dneška pokoušeni k radikálnímu zavržení všech tří domovů. Ponouká je k tomu kult vzdoru proti všemu jsoucímu, co nevyhovuje jejich nezkušeným ideálům. Jimi poměřují suverénně, věční pubertáči, přítomnost a minulost.

Před našima očima vyrůstá nový vývojový stupeň člověka, Homo stultus; čím pošetilejší, tím pyšnější. A tím bezradnější a smutnější. Pán světa neví, co s vlastním životem. *Ztrátu smyslu* označuje Viktor E. Frankl za smrtelnou nemoc dneška. Jak to souvisí s dějinami? Bez výchovy nemůže dítě dorůst do skutečného lidství. Bez zapojení na dějinnou zkušenost lidstva nemůže člověk dorůst do moudrého lidství. I v případě, že se s minulostí hádá, dostává od ní nepřímou životní orientaci, podobně jako generace bojovných ateistů byla nevědomky opřena o křesťanský řád hodnot. Bez výchovy dějinami je člověk vydán napospas jak iracionálním popudům svého nedozrálého nitra, tak obratným manipulátorům, pro něž je takový „materiál“ vítaný.

Dějiny jsou ovšem něčí, jsou to děje života: mého, mého rodu, mého národa, mé církve, mého lidstva. Přisvojovací zájmeno zde není nahodile. Máme totiž možnost volby: buď odmítnout, anebo přijmout za vlastní, do svazku uvědomělé a věrné lásky. Už sebe potřebujeme přijmout, se vším, i s osobní historií a jejími stíny, aby nás z podvědomí nezaskakovala (viz R. Guardini, *Přijmout sebe*). Nezakotvit v žádném domově je rovněž nebezpečné, „Opustíš-li mě, zahyneš“ Viktora Dyka není bez obecného významu.

Proto se nemůžeme zříci dějin církve, navzdory různým pocitům a problémům. Křesťanství a spása se dějí, křesťan mimo dějiny církve je mimo Kristovo dílo. Nesmíš říkat: Co bylo ošklivé, s tím já nemám nic společného. Chceš-li být opravdu Kristův, musíš ho přijmout celého, i s církvi a jejími dějinami. On se neštítí tvé duchovní špíny a bídy, jde s tebou i nížinami života. Je tvá povinnost zůstat s ním, když jde se svým lidem pouští tisíciletími, když jako hlava svého mystického těla prožívá bezprostředně jeho slávu, zápasy i morové rány. A je k dispozici jako lékař.

Je nám zapotřebí *uzdravení dějin*. Nemocné svědomí a podvědomí se uzdraví odhalením a pokáním. Podobně je třeba naučit se vidět dějiny beze strachu, s vůlí k pravdě – a s láskou, která teprve zbystrí zrak pro porozumění lidem a dějům.

Sem někam míří náplň tohoto čísla Textů. Církevní dějiny jsou v nás nemocné, jsme traumatizováni řadou skutečností. Navzdory masivní propagandě, zneužívající historie, nemáme důvod k panice ani v obecných církevních dějinách, ani v našich (viz např. Zd. Kalista, Katolictví v českých dějinách). Jen několik konkrétních témat se vešlo do daného rámce, ale nejde v první řadě o nekonečné vyvracení nepravd a opravování falešného posuzování fakt. Důležitější je schopnost přistupovat k problémům zásadně, s nadhledem, jak nás to naučil papež historik Jan XXIII. a koncil.

Martinu Lutherovi připadlo v tomto rámci čelné místo z několika důvodů. Nebylo možné obejít jeho jubileum, zvláště když z něho vysvitlo, že jeho dílo zdaleka není minulostí. Spolu s tím ožila ekumenická aktivita teologická i oficiální (Jan Pavel II.) otvírající reálné perspektivy. Nakonec je to i lekce pokory vůči Pánu dějin: nejen v biblických dějinách volí Bůh suverénně své nástroje nezávisle na lidském očekávání.

Souvislost s minulostí navozuje konečně otázku *odpovědnosti za budoucnost*. Žijeme v dějinách, jsme příjemci jejich darů i ran. Chtěj nechtěj jsme i jejich činiteli: zásahem, pasivitou, vyznáním, zapřením, slovem, mlčením, mučednictvím, zradou. Středověký kronikář nadepsal svou knihu *Gesta Dei per Francos* (Boží činy skrze Franky). Bůh působí také dnes skrze lidi, skrze nás. Když zklame dnešní církvev, zítřejší církvev nebude. Ale jak vyúčtujeme své hřivny tváří v tvář Věčnosti?

Březen 1984

KŘESŤANSKÝ SMYSL DĚJIN – O silném smyslu se lidé znovu a nově dozvěděli a dozvídají revelací, zjevením, poskytnutým v evangeliu. Co praví tato „radostná zvěst“: Dějiny jsou dějinami spásy. Přišel Vykupitel. Smrt je přemožena. Vzkříšení znamená, že život, celý život těla i ducha, je víc než smrt, a to díky lásce. Láska že znamená sebevzdání. Že se nic neztratí, že nic samo je zničeno. Ze vše bylo, jest a bude zahrnuto a posuzováno spravedlivě, avšak laskavě – a tím že panuje budoucnost, která se takto stává všezahrnující velkou přítomností všeho minulého. Že vše má smysl. Že skrze nás (také) se může dít ona spása, ten optimistický, neentropický směr dějin. Že jsme k tomu vyzváni, přizváni. Že tak nemáme činit proto, že tak činit musíme, že tak fungujeme, ale že milujeme, to jest, že se otevíráme a dáváme k dispozici. Že milování znamená statečnost a věrnost, že se nepoddáváme strádání a bédám, že doufáme a důvěřujeme, volající pod tíží ran: „Bože, proč nás opouštíš?“, že Bůh pochopí naši slabost a že nám znovu dodá sílu k tomu, abychom odmítající kalich hořkosti dokázali žít svůj život v odevzdanosti nikoli do své, ale Boží vůle, neboť ne my, ale On zná smysl všeho, co jsme byli, co jsme a co budeme.

Avšak není přece možno na základě oné odpovědnosti, uložené člověku, zamítnout starost o osudy lidských společenství, která se nemůže a nesmí omezovat na pouhou dobročinnost v malém, nýbrž která se musí starat i o cesty těchto společenství ve větších, ba velkých časových dimenzích.

Radim Palouš, *Smysl a dějiny*. Studie 85–86 (I–II, 1983)

Teologické texty, samizdatové číslo 9, strana 2–3.